

ETELÄINEN POLKU

1. Kauppakeskus Ristikko

Entinen Hartwallin virvoitusjuomatehtaan korkeavarasto oli lajissaan Suomen ensimmäinen ja myös ensimmäinen automatisoitu. Rakennusta muutetaan parhaillaan kauppakeskuskäyttöön osana koko tehdasalueen uudistusta. Ensimmäinen vaihe valmistui 2009 sisältäen 20 liiketilaa katutasossa. Ylempien kerrosten tilat ovat syksyllä 2012 ennakkomarkkinoinnissa. Kolmannessa kerroksessa vapaa korkeus on parhaimmillaan 18 metriä.

Tietolaatikko: Hartwall

Filosofian tohtori, vuorikomissaari Victor Hartwall sai luvan kivennäisvesien valmistukseen ja myyntiin 1836. Pohjoismaiden ensimmäinen kivennäisvesitehdas aloitti toimintansa Sederholmin talossa Senaatintorilla. Toiminta laajeni pian ja siirtyi vaiheittain kauemmaksi keskustasta. Hartwall kehitti Jaffa-limonaadin 1949 ja sai vuoden 1952 olympialaisiin lisenssin valmistaa ja myydä Coca Colaa ensimmäisenä Suomessa. Konalan tehdas avattiin 1962 ja yritys laajentui panimoalalle ostamalla Karjala-oluen 1966. Tulipalo vuonna 1992 oli dramaattinen ja sitä sammuttamassa olivat kaikki lähiseudun palokuntayksiköt vapaapalokuntia myöten.

Kansainvälistynyt yritys noteerattiin pörssissä 1994. Nykyään hollantilaisen Heinekenin omistamalla Hartwallilla on henkilöstöä 1000. Pääkonttori muutti Konalasta Pitäjänmäelle 2004 tuotannon siirryttyä Lahteen ja teollisuusalue päätettiin muuttaa asuinalueeksi.

2. Autolaakso

Konalan teollisuusalueelle ovat olleet leimallisia autoliikkeet ja -korjaamot, joilla on alueella yhteensä 26 000 m² toimitilaa. Alan ensimmäisenä Konalassa muistetaan Helsingin Autokorihuolto, jonka Aulis Horkka perusti 1956. Nyt alueen suurin toimija 20 000 m²:lla on Autokeskus, joka muutti toimintansa Konalaan vuonna 1965. Yritys oli perustettu 1934 Kluuviin Vuorikadulle amerikkalaisten Dodge-autojen maahantuontia varten. Vuonna 1962 se aloitti ensimmäisenä Euroopassa japanilaisten Datsuneiden maahantuontin. Vuonna 1964 omistajaksi tuli Simo Aro, jonka perheellä yritys on edelleen. Nyt Autokeskus on Suomen suurimpia autoalan liikkeitä: sillä on 7 automerkin edustus, 8 palvelukeskusta ympäri maata ja 300 työntekijää. Konalan toimipaikkaa on laajennettu vuosien varrella huomattavasti ja perusparannettu 2003.

Ristipellontie 7:n kulmalla kasvaa erityisen komea rusokirsikka. Suomen oloja hyvin kestävä laji kukkii vaaleanpunaisena keväällä ja saa syksyllä voimakkaan punaisen ruskavärin.

3. Helsingin lyhytaikaskoti ja työpaja Lyhty ry

Valmistui 2004, suunnittelija Minna Lukander. Tontti oli ollut aiemmin varattuna koulurakennukselle, mutta kun sellaista ei ollut näköpiirissä, niin paikalle sopi hyvin vaikeasti kehitysvammaisten aikuisten asuntola ja toimintakeskus. Toisin kuin yleensä vastaavissa kohteissa, Konalassa kukaan ei vastustanut kehitysvammaisten tuloa.

Rakennus on paikalla valettua betonia ja läpivärjättyä betoniharkkoa. Se peitti alleen osan Helsingin maalinnoituksen taisteluhaudasta, mutta haudan jäljelle jäänyt osa kunnostettiin

Museoviraston valvonnassa. Talo sai vuonna 2004 Helsingin kaupungin rakennuslautakunnan Rakentamisen Ruusun ja esiteltiin ark-lehdessä 2005. Kodinomaista tunnelmaa luo huolellisesti mietitty sisustus alkaen sisääntuloaulan takasta.

Lyhty-talossa on 24 vakituista asukaspaikkaa. Lisäksi noin 40 muualla asuvaa kehitysvammaista käy siellä koulua sekä osallistuu työpajoihin ja vapaa-ajan toimintaan. Vuonna 1993 perustettu Lyhty ry tuottaa lisäksi kulttuuritapahtumia, kouluttaa alan ammattilaisia ja kehittää yksilölähtöistä pedagogista malliaan, joka on saanut tunnustusta ympäri maailmaa.

Talon täysin varusteltu musiikkistudio on ahkerassa käytössä. Vuonna 2009 siellä perustettiin punk-yhtye *Pertti Kurikan nimipäivät*, joka soitti Linnan juhliissa 2011. Yhtyeestä kertova dokumenttielokuva *Kovasikajuttu* on kerännyt palkintoja ulkomaisilla elokuvafestivaaleilla ja sai vuonna 2012 elokuvataiteen valtionpalkinnon.

4. Rosas

Konalan kylän viimeinen säilynyt kantatila Rosas muutti tänne erämaahan isojaon yhteydessä 1775. Kaksi vuotta myöhemmin siitä erotettiin Kolsar, jonka päärakennus oli vielä hieman pohjoisempana vanhan Nurmijärventien mutkassa. Pienempi mökki Lillstu oli Rosaksen pihassa ilmeisesti syytinkinä. Rosaksen nykyinen päärakennus vuodelta 1890 on jo tilan kolmas, saneerattu perusteellisesti 1981–82. Se lienee vanhin säilynyt rakennus Konalassa ja on pihapiireineen suojeltu. Puhelin ja sähkö tulivat Konalassa ensin Rosakseen 1920-luvulla.

Tila on ollut saman suvun hallussa vuodesta 1769, nyt jo 10 sukupolvea, pisimpään Holmqvist-nimisenä. Viimeinen maataloutta harjoittanut isäntä oli Sven Liljeström 1935–2005, jonka lapsuudessa Rosaksessa oli kanoja 300–400: niiden munia myytiin lähimmissä Elannoissa ja Kauppatorillakin. Tilalla oli 14 lehmää, joiden syömät koivuntaimet ovat haarautuneet itäpuolen kujan reunalla. Kalastusoikeutta kahdella rysäkarilla vuokrattiin ulkopuoliselle kalastajalle. Tilukset on vaihteittain myyty asuntorakentamiseen, mutta peltoviljelyä harjoitettiin vielä 1970-luvulla sulassa sovussa uudisasutuksen kanssa. Nyt jäljellä on enää kotitanhua, joka muodostaa omanlaisensa aikaikkunan modernien naapureiden ympäröimänä. Niistä uusimpana eteläpuolella As.oy Helsingin Rosas vuodelta 2011, suunnittelija ArkOpen.

5. Leikkipuisto Vähätupa

Leikkipuistorakennus vuodelta 1979. Sitä on laajennettu 2002 ja piha kunnostettu 2003. Kaupungin ylläpitämän leikkipuiston toiminta on avointa kaikille lapsiperheille sisältäen ohjattuja tuokioita sisällä ja ulkona. Toiminta on suunnattu aamupäivisin alle kouluikäisille ja iltapäivisin sekä koulujen loma-aikoina koululaisille. Koululaisille on tarjolla ohjattua ja vapaata iltapäivätoimintaa, johon henkilökunta hakee ekaluokkalaiset suoraan Konalan ala-asteelta lukujärjestyksen mukaisesti. Lisäksi kahtena päivänä viikossa kokoontuu 2,5–5-vuotiaiden leikkitoiminnan kerho *Veitikat*. Kesällä auki olevissa leikkipuistoissa kaupunki tarjoaa lapsille maksuttoman lämpimän ruoan.

Keskiviikkoisin leikkipuistorakennuksessa kokoontuu Pitäjänmäen–Konalan ikäihmisten kortteli-kerho jo vuodesta 2004 keskimäärin 60 hengen voimin. Myös Konala-seura pitää täällä usein kokouksiaan.

Pitäjänmäkeen johtavan kävelytien varressa on **Konalan kotipuuksi** nimetty omenapuu lajiketta *Malus 'Kadetti'*. Lajike on erittäin runsaasti kukkiva ja se on löydetty Munkkiniemestä läheltä vanhaa Kadettikoulu. Puu istutettiin Konala-seuran 35-vuotisjuhlassa 16.9.2009.

6. Kehä I

Valmistui 1980, pituus 24,2 km Keilaniemestä Itäkeskukseen. Kehätietä rakennettiin osissa 1960-luvun alusta alkaen. Viimeisenä valmistui osuus Turuntieltä Vihdintielle meluaistoneen ja kaen Konalan kylän lopullisesti kahtia. Konalantien silta oli tehty valmiiksi jo hyvissä ajoin ja se ehtikin odottaa tyhjän päällä toistakymmentä vuotta. Kehätie ylittää tässä kohtaa laakson, joka on entistä merenlahden pohjaa ja sittemmin järveä. Tietä varten pehmeään maahan juntattiin kilometrikaupalla paalua. Sen alle jäi mm. osa Reimarlan yksityistä siirtolapuutarhaa sekä Mätäjokeen laskeva Reimarlanoja, jossa nimestään huolimatta oli vielä 1910-luvulla niin paljon vettä, että purossa saatettiin kalastaa. Nykyäänkin tievallin eteläpuolella on kosteikko, jossa viihtyy siperianisokierto ja satakielellä on reviiiri.

Kehä I yhdistää Helsingin pääsisääntuloväylät toisiinsa palvellen ennen kaikkea seudun sisäistä liikennettä. Vain muutama prosentti ajoneuvoista on peräisin kauempaa. Nykyään Suomen vilkain maantie: arkisin Vihdintien länsipuolella yli 65 000 ajoneuvoa vuorokaudessa ja määrän ennakoitaan nousevan lähes 86 000:en vuoteen 2020 mennessä. Kehä I on pääkaupunkiseudun työmatkaliikenteen pahin pullonkaula ja toisaalta meluntorjunta sen varsilla on puutteellista. Väylän kehittämiseksi onkin suunniteltu 10 eri hanketta Helsingissä ja Espoossa. Niistä kolme toteutetaan suunnittelukaudella 2012–15 yhteiskuntataloudellisen hyötykustannussuhteen ollessa huikeat 5,0. Konalan kohdalla rakennetaan kolmannet kaistat ja korjataan painumia, uusia valaistus sekä lisätään meluesteitä.

Konala-seura on ehdottanut kehätien ylittävän kävelysillan nimeämistä Kotipuunpoluksi.

Tietolaatikko: Pitäjänmäki

Rantaradan avaamisen 1903 jälkeen Konalan ja Talin maaseutumaisemaan ilmestyivät helsinkiläisten huvilat. Maalaiskunnan aloitteesta kylistä muodostettiin vuonna 1908 senaatin päätöksellä Sockenbackan taajaväkinen yhdyskunta, jonka itsehallinto ei kuitenkaan koskaan käynnistynyt. Radan varteen asettui 1911 alkaen vaihteittain Strömbergin tehdas työntekijöiden. 1934 valmistui jättimäinen tehdasrakennus. Martaksen tilan maille puolestaan nousivat 1940 alkaen sotainvalidi- ja rintamamieskylät.

Helsingin kaupunki oli hankkinut maata naapurikunnista pitkäjänteisesti ja niinpä kuntaliitokset olivat vain ajan kysymys. Ns. Suuren alueliitoksen toteuduttua 1946 Pitäjänmäestä muodostettiin Helsingin 46. kaupunginosa ja sen raja vedettiin aiemmin Konalaan kuuluneen Reimarlan pohjoispuolelta. Asukkaita nyt noin 11 000.

7. Vähäntuvantien kerrostalot

Ennen Wallinmaan rakentamista Vähäntuvantien pohjoispuolen kerrostalot olivat Konalan pisimmät. Yhtenäisen kokonaisuuden muodostavat talot ovat samansuuntaisessa rivistössä loivassa etelärinteessä. Rungot on tehty paikalla liukuvalumenetelmällä, julkisivut betonielementeistä. Parvekkeissa näkyy kokonaan uusittuja ja vanhoja kunnostettuja.

8. Konalan kirkkorakennus palveli kirkkona v. 2016 asti.

Valmistui 1973, suunnittelija Heikki Castrén. Pieni puupintainen kirkko istuu maisemaan kotoisana kuin suuri huvila. Monitoimikirkoksi suunniteltu rakennus käsittää kolmeen osaan jaettavan salin sekä kerhotilat. Urut ovat 12,5-äänikertaiset ja Kangasalan urkutehtaan valmistamat. Salissa on siirreltävä alttari ja seinällä Mauri Favénin 18 metriä leveä värikäs lastulevyreliefi *Kolmas aamu*. Kevytrakenteisessa tornissa soivat kellot nauhalla. Kirkossa on pidetty monet konalalaiset perhejuhlat ja se on toiminut maallistenkin retkien tuttuna lähtöpaikkana.

Pitäjänmäen seurakunta itsenäistyi Huopalahdesta 1966, jäseniä nykyään yli 10 000. Ystävyysseurakuntana on Budapestin Pestszentlörincin luterilainen seurakunta Unkarissa vuodesta 1988.

Kirkon alapuolella vanha Hämeenkylläntie erkanee vanhasta Nurmijärventiestä. Paikalle on siirretty vanha kilometrikivi, joka osoittaa etäisyyden Helsinkiin ja Hämeenlinnaan. Tienviittakivikin on olemassa, tätä nykyä HKR:n varastossa ja odottaa käyttöä. Kiertoliittymää risteykseen on suunniteltu pitkään ja rahatkin sen rakentamiseen on jo myönnetty pariin kertaan, mutta hanke ei ole edistynyt. Konalantien varressa ovat Helsingin ensimmäiset ajoradasta varatut punaiset polkupyöräkaistat.

9. Helsingin maalinnoituksen tukikohta XXVII

Rakentaminen aloitettu 1915. Tukikohta XXVII kattaa Reimarlan ja Konalan ja jatkuu osin Espoon puolelle. Se muodostaa etulinjan Hämeenkylläntien ja Vanhan Nurmijärventien suunnassa. Tässä Lehtimäenpuistossa on jäljellä asema 5, jossa kallioon louhittua ja maahan kaivettua taisteluhautaa sekä betonista valettuja tulipesäkkeitä, joiden betonikatteet on räjäytetty. Suuri osa asemasta on hävinnyt tai täytetty. Kolmesta suo-

jahuoneesta yksi on räjäytetty: osa siitä palvelee päiväkodin amfiteatterin katsomon tukirakenteena. Nykyinen Äestäjäntie päiväkodilta etelään on tykkien päälle rakennettu.

Asema 5:n on vallannut mielenkiintoinen kasvillisuus: löytyy kieloa, käenkaalia, lillukkaa, mustikkaa, taikinamarjaa, rohtotädykettä sekä lehto-orvokkia. Löytyy myös jänönsalaattia, joka tyyppillinen kasvi linnoituskohteille. Se on tullut ilmeisesti venäläisten heinäkuormien mukana ja kalinkin suosijana pysytellyt näihin päiviin asti lähinnä linnoituskohteissa. Nyt se on alkanut levitä muuallekin. Sanikkaisia edustavat kivikkoalvejuuri ja metsäalvejuuri. Niitä erikoisempien kuten haurasloikon ja karvakiviyrtilin puuttuminen johtunee siitä, että sementin valaminen varustuksiin on jäänyt kesken. Lisäksi isot kuuset varjostavat aluetta ja mainitut kasvit kaipaavat aurinkoa. Myös tallaantuminen haittaa eksoottisempien kasvien selviämistä. Sammaleita sen sijaan on useita lajeja.

Päiväkoti Karhi on rakennettu 1975 ja peruskorjattu 2002–03. Sen ryhmien nimet ovat Lintukoto, Karhunpesä, Hiirenmaja, Kurrenkolo sekä esiopetusryhmä Kotkanpesä. Toiminnassa painotetaan ryhmissä tapahtumaa oppimista ja yksilöllistä kasvamista, jossa saa elämyksiä, onnistumisen kokemuksia sekä iloa.

Tietolaatikko: Helsingin maalinnoitus

Venäjä menetti Japanin-sodassa ensin Tyynenmeren laivastonsa 1904 ja sitten myös Itämeren laivaston 1905. Näin Pietari jäi ilman suojaa mereltä päin. Uuden laivaston varustaminen oli hidasta, joten keisari Nikolai II päätti rakennuttaa pääkaupungin suojaksi laajan linnoitusjärjestelmän aina Ahvenenmaata ja Hiidenmaata myöten. Pääpuolustuslinja oli Helsingin, Porkkalan ja Tallinnan edustalla. Saaret linnoitettiin ja varustettiin tykeillä, joilla pystyttiin sulkemaan Suomenlahti sen kapeimmasta kohdasta. Saksan uhan kasvaessa ja maailmansodan puhjettua Euroopassa 1914 alettiin linnoittaa myös maalla – Yhdysvaltojen myöntämän suuren rahallisen turvin.

Helsingin maalinnoituksen tehtävä oli Viaporin sekä Kruunuvuorenselän sotatietojen selustan suojaaminen. Varustukset ulottuvat yhtenäisenä kaarena Vuosaaresta Westendiin. Ne suunniteltiin aikansa uusimpien linnoitusoppien mukaan. Monin paikoin käytettiin materiaalina teräsbetonia, joka oli sekin uutta. Joukkojen ja raskaan tykistön siirtämistä varten tehtiin tykkietit niin huolella, että niitä on edelleen jäljellä käyttökelpoisina. Suojahuoneissa oli syvennykset ortodoksisille ikoneille. Yhdyskäytävissä käymälät ja kaikki asemat oli hyvin viemäroity tulvimisen estämiseksi.

Linnoitustöissä oli Helsingin seudulla enimmillään 15 000 henkeä: pääkaupunkiseudun asukkaita viiden markan päiväpalkalla sekä venäläisten Kaukoidästä tuomia maaorjia ja sotavankeja: mongoleja, tataareja, kirgiisejä ynnä muita, joita kutsuttiin yleisesti "kiinalaisiksi". Nämä asuivat maakuopissa ja olivat paikkakuntalaisten kannalta muutenkin hyvin eksoottista väkeä mm. ruokailutottumuksineen. Itse keisari Nikolai II tarkisti töiden etenemisen vierailullaan 1915. Koko maassa linnoitusta rakensi loppuvaiheessa yli 100 000 henkeä. Kun työt lopuivat vallankumouksiin 1917, he jäivät työttömiksi.

Maalinnoituksella taisteltiin ainoan kerran 11–13.4.1918 Suomen sisällissodan aikana, kun Hangossa maihin nousseet saksalaiset etenivät punaisten hallussa olleeseen Helsinkiin lännestä ja pohjoisesta. Rauhan tultua linnoituslaitteet jäivät rappeutumaan. Muutamia luolia kunnostettiin puolustusvoimien käyttöön seuraavassa sodassa, osa on edelleen varastoina ja väestönsuojina. Varustukset ovat muinaismuistolain suojaamat.

10. Helsinki-pientalot

Helsingin kaupunki järjesti vuonna 2006 suunnittelukilpailun uudesta pientalotyypistä, joka soveltuisi pieneneville tonteille ja olisi tyyliltään sopiva myös vanhoille pientaloalueille rakennettaessa. Kilpailun voitti arkkitehtitoimisto Frondelius + Keppo + Salmenperä. Talosta on muutamia erikokoisia versioita, joiden ulkomuoto on yhdenmukainen. Siihen voi liittää lasikuistin tai kellarin. Lisäksi on suunniteltu yhteensopiva talousrakennus, jossa voi olla vaikkapa autotalli tai pihasauna. Muutama talotehdas tarjoaa Helsinki-pientaloja valmispaketteina ja kaupungilta saa piirustukset omatoimiseen rakentamiseen. Helsinki-

pientalo on tyyppihyväksytty rakennusvalvonnassa, joten lupamenettely on nopea ja edullinen. Konalaan rakennettiin vuonna 2012 kahdeksan Helsinki-pientaloa kolmelle vuokratontille Vanhalle Hämeenyläntielle, Sänkitielle ja Kyntäjäntielle. Talot ovat vuoden ajan rakentajan esittelykäytössä, minkä jälkeen ne voidaan myydä.

11. Jälleenrakennuskauden pientaloalue

Nykyisen Konalan rakentaminen alkoi viime sotien jälkeisen jälleenrakennuskauden myötä Vanhan Hämeenyläntien varresta, Sänkitien ja Sotilaspellontien väliseltä alueelta. Vanhimmat talot ovat vuosilta 1948–49 pääosan ollessa 1950-luvulta. Rakentaminen jatkui modernimpaan tyyliin 1960-luvulle, jonka jälkeen vain muutama tontti on jaettu. Alue on kokonaisuutena arvioitu Helsingin kymmenen yhtenäisimpänä säilyneen jälleenrakennuskauden pientaloalueen joukkoon ja se on suojeltu asemakaavalla vuonna 2007. Kaavaan liittyy tarkat määräykset rakennusten säilyttämisestä ja korjaamisesta, julkisivumateriaaleista,

pysäköinnistä sekä tonttien kasvillisuudesta ja jopa kadunpuoleisen pensasaidan korkeudesta (enintään 1,4 metriä).

Tietolaatikko: Rintamamiestalot

Jatkosodan jälkeen 11 % Suomen väestöstä oli ilman asuntoa alueluovutusten ja pommitustuhojen vuoksi. Merkittävä osa teollisuuden ja energiantuotannon kapasiteetista oli menetetty, ja materiaalipula oli suuri. Suomen historian suurimmassa maareformissa luovutettiin maata rintamamiehille, kaatuneiden omaisille sekä evakoille – samalla huolehdittiin syrjäseutujen pysymisestä asuttuina. Näin saivat alkunsa kaikkien tuntemat rintamamiestontit. Tontin saaneet pystyttivät pitkälti talkoovoimin noin 100 000 puista rintamamiestaloa, pääosan niistä talotehtaiden valmistamista elementeistä. Tyyppitaloja on muutama eri versio, joissa kaikissa savupiippu keskellä ja neljä huonetta tulisijoineen sen ympärillä. Osa arkkitehtikunnasta piti talotyyppejä hirvittävän rumina ja kansan tyyliä pilavina. Käytännöllisyydessä ei sen sijaan ole moittimista. Esim. jyrkkä katto mahdollistaa asuttavan ullakkokerroksen, jonka saattoi vuokrata. Talot sijoitettiin yleensä pitkänomaisten tonttien kadunpuoleiseen päähän, jotta tilaa jäi hyötypuutarhalle. Kun kadut linjattiin maaston muodot huomioon ottaen, syntyi miellyttävän vaihtelevaa ja kuitenkin harmonista miljöötä.

12. Espoon raja

Konalan ja Mäkkylän välissä on ollut Helsingin ja Espoon pitäjien raja satoja vuosia. 1600-luvulla raja oli kuitenkin lännempänä ja mm. nykyiset Leppävaara ja Otaniemi kuuluivat Helsingin pitäjään. Seuraavalla vuosisadalla ne kuuluivat taas Espooseen niin kuin Konalakin vuosina 1752–77. Heti rajan takana Painiityssä entisen merenlahden pohjalla oli konalalaisillakin hyvät hiihtomaastot, kunnes uudisrakentaminen käynnistyi 2010.

Rakennusliike Hartela osti Painiityn maat 1980-luvulla ja toteuttaa niille nyt 2000 asukkaan kaupunginosan. Ensimmäinen kortteli valmistui 2011. Espoon kaupunki rakentaa alueelle leikkipuistoja, päiväkodin ja alakoulun. Myös pohjoisempana Uusmäessä vanha pientaloalue saa naapurikseen uutta kaupunkimaista pientalorakentamista. Nykyisten 800 asukkaan seuraksi odotetaan vaihteittain noin 3000 uutta uusmäkeläistä tämän vuosikymmenen aikana. Alueelle suunnitellaan omaa alakoulua, nuorisotiloja, neuvolaa ja päiväkoteja.

Tietolaatikko: Espoo

Nykyisin Suomen toiseksi suurin kaupunki, asukkaita 255 000 kesällä 2012 ja voimakkaassa kasvussa. Ensimmäiset säilyneet maininnat Espoon pitäjästä ovat vuodelta 1341. Nimi juontuneen ruotsin haapaa tarkoittavasta sanasta asp. Omaksi seurakunnakseen se erotettiin Kirkkonummesta 1458. Sen vakuudeksi oma kirkkirkko rakennettiin Espoonjoen varteen 1480-luvulla. Pääkaupungin siirtäminen Helsinkiin 1812 mullisti vähitellen myös espoolaisten elämän. Eliel Saarisen Suur-Helsinki-suunnitelmassa 1918 Albergan ja Björnvikin puutarhakaupungit oli liitetty Helsinkiin raideyhteyksin. Erilaisia aluejako- tai -liitossuunnitelmia tehtiin sen jälkeen joka vuosikymmenellä, kunnes Espoosta tuli kaupunki 1972. Sen väkiluku on kasvanut vuoden 1950 vajaasta 23 000:sta jo yli kymmenkertaiseksi.

Helsingin ja Espoon yhteinen maaraja syntyi 1946 Helsingin ns. Suuressa alueliitoksessa. Selvitysmies Yrjö Harvian 1936–40 julkaiseman mietinnön pohjalta valtioneuvosto päätti 5.10.1944 liittää Helsingin kaupunkiin kaksi kolmasosaa Helsingin maalaiskunnasta, nykyisestä Vantaasta, mukaanlukien molemmat radanvarsikeskukset Malmin ja Pitäjänmäen; kokonaisuudessaan Huopalahden, Oulunkylän ja Kulosaaren kunnat sekä vielä Haagan kauppalan. Sen sijaan selvitysmiehen esitystä Espoon jakamiseksi kahteen tai useampaan osaan ei toteutettu.

13. Hilatien sivukoulu ja prosenttitaide

Valmistui 1990, suunnittelijat Yrjö Suonto ja Reino Tapaninen. Hilatien koulurakennus oli Helsingin ensimmäinen, jossa yksi prosentti rakennuskustannuksista käytettiin taiteen hankkimiseen. Kuvanveistäjä Antti Nordinin maalattu teräsveistos *FlaiFlai* sopeutuu hyvin ympäristöönsä: se on erityisesti kiipeilevien lasten suosiossa. Lasten mukaan se palvelee myös majana. Veistoksen muotokielessä on kätkeytyä huumoria, jonka saa aikaan säännöllisen geometrisen rakenteen ja huolimattomalta vaikuttavan kaltevuuden välinen ristiriita.

Koulurakennuksessa on ollut sisäilmaongelmia ja siellä todetut kosteusvauriot on korjattu vuonna 2008. Kuitenkin keväällä 2012 koko koulu jouduttiin sulkemaan mikrobikasvustojen vuoksi ja oppilaat siirtämään pääkoululle. Jouluna 2012 rakennuksen kuntokartoitus oli edelleen kesken.

Päätös korjaamisen ja kokonaan uuden koulun rakentamisen välillä tehtäneen kiinteistölautakunnassa keväällä 2013.

Konalan ala-asteella on kokeiltu yhteistyötä Espoon kanssa siten, että rajan pinnassa asuvat espoolaiset ovat voineet tulla tänne kouluun, mikäli luokissa on ollut tilaa.

14. Hilatie

Kaupunkimaisen pientaloasumisen perinne on säilynyt Euroopan keskiaikaisissa kaupungeissa, pohjoismaisissa puukaupungeissa sekä 1900-luvun alun puutarhakaupungeissa, mutta viime sotien jälkeen se pääsi katkeamaan lähiörakentamisen huippuaikoina. Kuitenkin joka vuosikymmenellä on tehty yksittäisiä kokeiluja "tiivin ja matalan" rakentamisen saralla.

Konalan 1980-luvun versio aiheesta on Hilatie vuosilta 1981–82, suunnittelijana Jonathan Fleming. Omakoti- ja paritalot on määrätty asemakaavalla kadun varteen. Tämä maksimoi suojaisten piha-alueen ja saa yhdessä rapattujen seinien ja mutkittelevan katulinjan kanssa aikaan lähes eteläeurooppalaisen tunnelman. Yhtenäisen ulkomuodon sisällä talot ovat tilaratkaisuiltaan yksilöllisiä. Osa taloista rakennettiin omatoimisesti ns. hartiapankilla ja rahoitusmuotoja oli monia aravasta ko-vaan rahaan. Myös omistusmuodot vaihtelevat hitas-vuokratontista omaan tonttiin ja onpa mu- kana kolmen perheen taloyhtiökin.

Hilatie asukkaat muodostivat tiiviin yhteisön heti rakentamisvaiheesta alkaen, järjestivät yhteishankintoja ja muodostivat työryhmiä hoitamaan asioita. Tämän yhteistoiminnan jatkoksi perustettiin Hilatie ry. Edunvalvonnan lisäksi se on järjestänyt urheilupäiviä, pihajuhlia sekä puutarhaneuvontaa. Viime vuosina toiminta on ollut hiljaisempaa.

Saman teeman 20 vuotta uudemmat versiot löytyvät Konalan Lehtovuoresta ja Malmin-kartanon Vuorenjuuresta.

15. Hilapellontien retrotalot

Kuuden kerrostalon ryhmä valmistui 1969–70, suunnittelija Esko Lehesmaa. Aikakauden yleiseen rakentamistapaan nähden poikkeuksellisen huolellisesti viimeistelty ulkoasu tuo mieleen 30 vuotta aikaisemman, arvostetun funktionalistisen tyylin. Vir- taviivaiseen funkikseen kuuluivat tasakatot, vaaleat rapatut pin- nat, koristelun vähyys ja vahvojen tehostevärien käyttö yksityis- kohdissa. Tontin eteläreunaan rakennettiin kaksi uutta taloa 1994 ja kadun varteen naapuritontille kaupungin vuokrataloja vuonna 1985, joten Hilapellontielle voi vertailla parinsadan met- rin matkalla kolmen peräkkäisen vuosikymmenen rakennustyy- lejä. Nyt vireillä on jälleen uutta täydennysrakentamista: Hilapel- lontie 2b:n myymäläsiipi puretaan ja tilalle on suunniteltu asuinkerrostalo. Hilapellontie 2a:n ton- tilla on suunniteltu uusi nelikerroksinen asuinkerrostalo.

Hilapellontie 2b:n myymäläsiipi puretaan ja tilalle on suunniteltu asuinkerrostalo. Hilapellontie 2a:n ton- tilla on suunniteltu uusi nelikerroksinen asuinkerrostalo.

16. Kolme aitaa

Kuvataiteilija Denise Zieglerin kolmiosainen taideteos valmistui 2010. Se sai samana vuonna Suomen ympäristötaiteen seuran kunniakirjan. Teos muodostuu nimensä mukaisesti kolmesta

aidasta, joiden esikuvat ovat kantakaupungissa: Kallion kirjastola, Topeliuksenkadulla ja Meilahden sairaalalla. Tarkat jäljenökset eri aikakausien aidoista on tuotu kauas esikaupunkiin avaraan puistoon, johon ne muodostavat ikään kuin aitojen ulkoilmamuseon. Kun aidoilla ei puistossa rajata mitään, niitä voi tarkastella pelkinä esineinä tai 10 metrin mittaisina abstrakteina veistoksina. Näin taiteilija kiinnittää huomiota arkisen ympäristön laatutekijöihin. Lujista materiaaleista tehtynä aidat kestävät kiipeilyä ja parkouria. Lisäksi vanhimman ketjuaidan kumppare toimii talvisin pulkkamäkenä.

Teoksen toteutukseen liittyi koululaisten työpajoja, joissa askarrettiin pienoismalleja oman kotitalon aidoista ja käsiteltiin rajan teemaa myös yleisemmällä tasolla. Lapset vierailivat Zieglerin näyttelyssä Taidehallissa ja olivat lopulta vastaanottamassa *Kolmea aitaa* teoksen avajaisissa.

17. Puro

Mätäjoen läntisin sivupuro alkaa Uusmäestä, pääuoman pituus 3,7 km. Puronvarsi tarjoaa hauskan tutkimusretken yläjuoksulle Espoon puolelle. Siellä sen varsilla on runsas kasvilisuus: mm. palpakkoa, ratamosarpiota, solmu-, konnan- ja keräpäävihvilää, korpikaislaa sekä osmankäämiä vahvoina kasvustoina. Kesällä voi nähdä rantakukkaa ja ranta-alpia. Helsingin puolella puroa on enemmän parturoitu ja kivetty. Kun vedessä on ravinteita, vaarana onkin levän kasvaminen tyhjäksi jääneeseen ekologiseen lokeroon. Hilapuiston pohjoispäässä on pieni luonnonmukainen osuus terva- ja harmaaleppineen sekä muutama komea iso raita.

18. Aittalehdon puisto

Ensimmäisten kerrostalojen rakentamisen myötä 1960-luvun alussa Konalaan muutti runsaasti lapsiperheitä, joille kaupunki alkoi järjestää ohjattua leikkipuistotoimintaa Aittapuistossa. Sitä ennen oli leikkipaikkana toiminut avoin leikkikenttä "Sikapuistossa" nykyisen Vuorikummuntien tuntumassa. Talvisin Aittapuistoon jäädettiin luistinrata ja oli siellä puinen jääliukumäkikin. Lapset kasvoivat, mutta tuttu Aittapuisto palveli pitkään konalalaisen nuorison kokoontumispaikkana. Leikkipaikka on edelleen vilkkaassa käytössä.

19. Konalanrinne

Konalan ensimmäiset nykyaikaiset kerrostalot valmistuivat osoitteeseen Aittatie 13 vuonna 1959, suunnittelija tuleva rakennustaiteen professori Esko Suhonen. Tämä oli toiminut Suomen arkkitehtiiliiton standardoimislaitoksen puheenjohtajana sekä Rakennusalan kehittämisvaltuuskunnassa ja julkaisi vuonna 1963 teoreettisen tutkimuksen asuinhuoneistojen käyttöominaisuuksista. Vuosina 1965–68 Suhonen toimi Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston johtajana.

Lähiörakentamisen alkuvaiheen parhaiden periaattei-

den mukaisesti Konalanrinteen talot on sijoitettu puiden lomaan väljästi, maaston muodot huomioon ottaen. Rapatut julkisivut ja inhimillinen mittakaava luovat kotoisaa tunnelmaa. Samaan ajalliseen kokonaisuuteen kuuluvat myös Käärtipolun sekä Riihipellontien varret. Helsingin yleiskaavassa 2002 nämä on merkitty kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittäväksi alueeksi, jota kehitetään siten, että alueen arvot ja ominaisuudet säilyvät. Alemmas Aittatien varteen kahden alkuperäisen taloyhtiön tonteille on suunniteltu täydennysrakentamisen mahdollistavaa asemakaavamuutosta.

20. Konalan ala-aste

Valmistui 1980, suunnittelija Kaarlo Leppänen. 1960- ja 70-luvut koulua oli käyty parakeissa, joten uuden koulutalon valmistuminen oli suuri edistysaskel. Se edusti aikakautensa korkeatasoista rakentamista. Ulkoasun kannalta on huomattavaa, että betonielementin pinnassa on kauneutta lisäävä tiiliverhoilu.

Konalan ala-asteella on nykyisin noin 250 oppilasta. Koululla ei ole tietyn oppiaineen painotusta, vaan se korostaa hyvää perusopetusta ja turvallista kouluympäristöä. Oppilaskuntatoiminta on vireää. Yhteistyö Konalan muiden toimijoiden kanssa on tiivistä mm. iltapäiväkerhojen järjestämisessä 1.–2. luokkien oppilaille sekä erityisoppilaille. Pitkäaikainen rehtori vuosina 1966–92 oli Anita Seppälä (s. 1929).

Pihalla on kuvataiteilija Osmo Valtosen kiipeilyveistoksia vuodelta 1994. Ne edustavat maailmankaikkeuden neljää peruselementtiä muinaisten mesopotamialaisten ja egyptiläisten sekä antiikin kreikkalaisten käsityksen mukaisesti: tuli (punainen tetraedri), maa (oranssi heksaedri), ilma (keltainen oktaedri) ja vesi (sininen ikosaedri). Lisäksi viidentenä vihreä dodekaedri

(12-tahokas) on taivaallinen elementti. Tilavuudeltaan kiipeilyveistokset ovat kaksi kuutiometriä ja edelleen ahkerassa käytössä. Koulun sisätiloissa puolestaan on Juhana Blomstedtin ja Mauri Favénin töitä Helsingin kaupungin taidemuseon kokoelmista.

Koulu palvelee "keskellä kylää" myös lukujärjestyksen ulkopuolella: sen kerhohuonetta käyttävät konalalaiset järjestöt ja koululla on myynnissä **Konala-peliä**. Perinteisen lautapelin suunnitteli Elina Vesterinen-Sumu vuonna 1995

Tietolaatikko: Konalalaisten varhainen koulutie

On arveltu, että Helsingin pitäjän lapsille järjestivät alkeisopetusta jo virolaiset Paadisten luostariveljet 1300-luvun loppupuolella. Vuodelta 1771 on säilynyt merkintä, että Kānalan Bertaksen talollisten pojat Martinus Fallström ja Mathias Johanis Bergstedt olivat Helsingin triviaalikoulun oppilaita. Triviaalikoulua käytiin keskimäärin neljä vuotta. Oppiaineina olivat kristinusko, laskento, ruotsi ja latina. 1800-luvulla käytiin jo laajalti kyläkoulussa pitäjän kirkolla ja vuosisadan puolivälissä kirkon järjestämät kiertokoulut toimivat useilla kylillä, mm. Konalassa ja Talissa. Lukutaitoa opetti oman työnsä ohessa mm. räätälimestari Lagercrantz Nurmijärventien varressa.

Ajatus oman koulun saamisesta kylälle heräsi Konalassa ja Talissa 1908. Svenska småskolans vänner i Sockenbacka (myöhemmin Svenska bildningens vänner i Sockenbacka) perustettiin ja Emmy Lindqvist valittiin sen johtokuntaan. Rahaa hankittiin järjestämällä mm. iltamat. Koulu aloitti jo 1910 toimien kylän eri taloissa. Bertaksen Karl Holmqvist myi yhdistykselle sopivan tontin nykyisen Suntionpolun varrelta ja huutokaupasta hankittiin Helsingin venäläisen tyttökoulun purettava pikkukoulu. Materiaali kuljetettiin junalla Pitäjänmäelle ja koottiin Selim A. Lindqvistin piirustusten mukaan. Hän myös osallistui henkilökohtaisesti hankkeen rahoittamiseen. Pitäjä otti kansakoulutoimen kustannukset hoidettavakseen 1912.

Lähin suomenkielinen koulu oli Huopalahdessa, joten 1922 perustettiin Pitäjänmäen kansakoulun ystävät. Se vuokrasi Bergkullan huvilan, johon mahtui 40 oppilasta. Koulu aloitti syksyllä 1923 opettajinaan Aino Suhonen ja Lempi Ahtio. Jo saman lukuvuoden lopussa oppilaita olikin 82.

21. Konalanvuoren ostoskeskus

Valmistunut 1962, suunnittelija Erkki Karvinen. Poikkeuksellisesti ostarin rakennutti ja omistaa viereinen taloyhtiö, As.oy Konalanvuori. Palvelut olivat alusta alkaen hyvät: K-kauppa ja Elanto, posti ja postipankki, Talousosuuspankki, myöhemmin pizzeria ja baari sekä leipomo ja hammaslääkärikin.

Konalan toinen ostari Kolsarintie 2:ssa vuodelta 1963 on ehtinyt jo hiljentyä ja sen paikalle on rakennettu asuinkerrostaloja. Konalanvuoren ostoskeskus sen sijaan on arvioitu Helsingin säilyneiden ostareiden II luokkaan. Asemakaava ei edellytä suojelemista, mutta asiantuntijoiden mukaan suojeluarvoakin kohteella voisi olla. Jos Ristikko aikaansaa ostarin lopullisen hiljenemisen, kaavoittajan mukaan rakennukset voisi saneerata rivitaloasunnoiksi.

22. Wallinmaa

Rakennusyhtiö NCC muuttaa Hartwallin entisen tehdasalueen 1200 asukkaan suurkortteliksi lähivuosien aikana. Alueen kokonaissuunnitelman tekivät Kirsti Siven ja Asko Takala vuonna 2006. Yleisilme on värikäs ja tiivis sekä vaihteleva: jopa samassa rakennuksessa voi olla eri korkeuksia. Kerrosluvut mataltavat etelään urheilupuiston reunaan. Konalalaisittain harvinaista on, että autopaikat ovat maan alla yhteispysäköintihallissa, jonka myötä tehokkaan korttelin pihat on saatu virkistyskäyttöön. Yksittäisten talojen suunnittelijoina on ollut eri arkkitehteja, jolloin vältetään liiallinen samankaltaisuus.

